

ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА ТА ТРУДОВОГО ПРАВА

БИЦЮРА Л.В.,

аспірант, начальник відділу забезпечення професійного добору суддів управління з питань організації підготовки суддів секретаріату Вищої кваліфікаційної комісії суддів України
(Національний університет біоресурсів і природокористування України)

УДК 349.41(4-11)

ГАРМОНІЗАЦІЯ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЄС

Стаття присвячена гармонізації аграрного законодавства в контексті стратегії сталого розвитку Європейського Союзу та аналізу сучасних домінант, стратегічних засад та перспективних напрямів сталого розвитку України в глобальному середовищі.

Ключові слова: сталий розвиток, гармонізація законодавства, екологізація с/г виробництва, державні та регіональні програми, міжнародне співтовариство.

Статья посвящена гармонизации аграрного законодательства в контексте стратегии устойчивого развития Европейского Союза и анализа современных доминант, стратегических принципов и перспективных направлений устойчивого развития Украины в глобальной среде.

Ключевые слова: устойчивое развитие, гармонизация законодательства, экологизация с/х производства, государственные и региональные программы, международное сообщество.

The article is devoted to the harmonization of agricultural legislation in the context of the sustainable development strategy of the European Union and the analysis of the modern landmarks, the strategic principles and future directions of sustainable development of Ukraine in a global environment.

Key words: sustainable development, harmonization of legislation, greening of agricultural production, state and regional programs, international community.

Вступ. На пленарному засіданні Конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо+20» Україною задекларовано готовність зробити свій внесок у справу зміцнення продовольчої безпеки та долучитися до спільних міжнародних зусиль, спрямованих на уникнення кризових явищ у майбутньому, враховуючи ускладнення та загострення конкуренції на світових сільськогосподарських ринках.

Для досягнення цілей сталого розвитку Україна вважає за доцільне: започаткування процесу підготовки проекту концепції Екологічної Конституції Землі та його публічного обговорення; заснування на базі ЮНЕП Світової Екологічної Організації; запровадження процесу екологізації освіти у всіх навчальних закладах з метою підготовки фахівців для ста-

лого розвитку, підвищення рівня екологічної освіти населення; ухвалення 10-річних рамок політики сталого споживання та виробництва.

Україною підтримуються пропозиції Європейського Союзу, особливо Франції, а також Бразилії, Сербії, Чилі, Таїланду, Туреччини, Республіки Корея та інших країн щодо реформування системи глобального екологічного управління шляхом збільшення ролі Програми ЮНЕП, перетворення її в спеціалізоване агентство ООН або створення на її базі Світової Екологічної Організації та вітаються кроки міжнародного співтовариства, спрямовані на затвердження універсальної міжнародної екологічної організації та запровадження Екологічної Конституції Землі [6].

На думку науковців, доцільність переходу до реалізації стратегії сталого розвитку України визначається як внутрішніми чинниками, так і зовнішніми, що пов'язані з євроінтеграційними прагненнями України та необхідністю виконання міжнародних зобов'язань України. Модель сталого, стійкого розвитку, як і будь-яка соціальна модель, є системою інтегрованих компонентів, їх сутєвих відносин і зв'язків, що відображають основний зміст процесів збалансованого соціально-економічного та екологічного розвитку [1].

Вихідними умовами сталого розвитку визнається забезпечення економічного розвитку, що підтримується на основі радикально-модифікованої ринкової системи; природно-екологічної стійкості на базі теорії біотичної регуляції навколишнього середовища; тісної міжнародної співпраці та кооперації для досягнення цілей стійкого розвитку; стійкого соціального розвитку на основі принципу справедливості; екологізації суспільної свідомості, що ґрунтується на використанні системи освіти та засобів масової інформації.

Постановка завдання. Проблематику визначення сучасних доміант, стратегічних засад та перспективних напрямів сталого розвитку України в глобальному середовищі на основі аналізу й оцінки новітніх наукових концепцій господарювання відповідно до світових доміант сталого розвитку на майбутнє, з одного боку, і наявного стратегічного потенціалу держави, (земельний, водний, лісовий тощо) з метою формування національної парадигми сталого розвитку України досліджують академік НААН України, д. е. н., проф., заслужений діяч науки і техніки України М.А. Хвесик; д. е. н., проф. І.К. Бистряков, д. е. н., доц. Ш.І. Ібагулін; д. е. н., проф., заслужений діяч науки і техніки України В.І. Куценко; д. е. н., проф. Я.В. Коваль; д. е. н., с. н. с. І.М. Лицур; д. е. н., проф. В.В. Микитенко; д. е. н., проф. В.С. Міщенко; д. г. н., проф. А.В. Степаненко; д. е. н., проф. Є.В. Хлобистов; д. держ. упр., с. н. с. І.О. Драган та ін. [1].

Результати дослідження. Згідно з існуючою науковою доктриною політика сталого розвитку має базуватися на таких стратегічних пріоритетах: створення інституційної бази сталого розвитку; формування демократичного екобезпечного суспільства; освіта і наукове забезпечення у сфері сталого розвитку; структурна перебудова економіки України; реалізація політики енерго- і ресурсозбереження; зменшення засміченості території України та переробка відходів; перехід до сталого природокористування; збереження біологічного й ландшафтного різноманіття; реалізація політики сталого регіонального розвитку сприяння муніципальному сталому розвитку; забезпечення сталого розвитку агропромислового комплексу [1].

Найбільш прийнятним вважається поетапна реалізація принципів сталого розвитку.

На першому етапі мають бути вирішені гострі екологічні, економічні та соціальні проблеми, які створюють перешкоду до сталого розвитку. На цьому етапі слід зупинити процеси деградації в сучасному суспільстві й природі, здійснити комплексне оздоровлення природного середовища й природних ресурсів, подолати бідність як соціальне явище, забезпечити умови для створення внутрішнього ринку, домогтися реальної єдності влади і суспільства (народу). На цьому етапі необхідно розробити і впровадити в життя нову політику в галузі освіти й виховання, науки й технологій у відповідності до принципів і завдань сталого розвитку.

На другому етапі мають здійснюватися системні (структурні і функціональні) перетворення в економіці, екологізація суспільно-економічних відносин, технологічне оновлен-

ня виробництва. Витрати ресурсів на одиницю кінцевої продукції та якість життя народу повинні відповідати рівню розвинених європейських країн.

На третьому етапі Україна має розвиватися як повноправний член спільноти розвинених країн світу, які перейшли на засади сталого розвитку.

Умовою переходу до моделі сталого розвитку є структурна перебудова економіки на засадах обов'язкової інтеграції екологічної політики в стратегію економічних реформ. Головні напрямки діяльності в цій сфері наступні: розвиток соціально орієнтованої ринкової економіки, збалансованої з потребами збереження довкілля; екологізація виробництва з метою зниження рівня техногенного навантаження на довкілля, перехід на екологічно безпечні технології; обов'язкове проведення екологічної експертизи й аудиту та оцінки впливу на довкілля проектів планів соціально-економічного розвитку; створення правових та економічних передумов для випуску конкурентоспроможної продукції; прискорений розвиток екологічно орієнтованого бізнесу, формування ринку екологічних технологій послуг, включаючи екологічне страхування.

При цьому основними засадами реформування економіки в контексті сталого розвитку в аграрній сфері вбачається: впровадження екологічно обгрутованих систем ведення сільського господарства та адаптованих до місцевих умов технологій; застосування мікробіологічних засобів захисту рослин; розширене впровадження органічного землеробства, тобто сільськогосподарської діяльності із застосуванням біологічних методів захисту рослин та оптимальним використанням мінеральних добрив; реалізація заходів щодо підвищення родючості ґрунтів та продуктивності орних земель за умови зменшення їх площі; збільшення обсягу виробництва високоякісних продуктів харчування, обгрутована зміна структури харчування населення та забезпечення контролю якості сільськогосподарської продукції; сприяння розвитку екологічно збалансованих сільських поселень; впровадження ефективного контролю за використанням генетично модифікованих організмів [5].

В даний час однією з основ для розробки нормативно-правових актів, програм та проектів щодо регулювання планування і забудови, стимулювання інвестиційної діяльності, вдосконалення податкової політики, наповнення й раціонального використання місцевих бюджетів для забезпечення соціально-економічного розвитку населених пунктів є Концепція сталого розвитку населених пунктів, відповідно до якої правові та економічні засади реалізації державної політики щодо забезпечення сталого розвитку населених пунктів розробляються на загальнодержавному, регіональному й місцевому рівнях.

Заходи щодо вдосконалення законодавства, державних стандартів і норм на загальнодержавному рівні здійснюються стосовно уточнення функцій і повноважень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також координації їх діяльності в розв'язанні проблем сталого розвитку населених пунктів; раціонального використання природних ресурсів, реалізації бюджетно-фінансової і податкової політики, наповнення й раціонального використання коштів місцевих бюджетів, економічного стимулювання інвестиційної та підприємницької діяльності та ін. [2].

Підготовка регіональних природоохоронних програм, розроблення секторальних та регіональних програм з питань охорони навколишнього природного середовища (в частині зменшення обсягу викидів та скидів забруднюючих речовин, утворення відходів) передбачено також Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки (далі – План дій), затвердженим Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 р. № 577-р. Відповідно до Плану дій, Міністерствам, іншим центральним та місцевим органам виконавчої влади за погодженням з Міністерством екології та природних ресурсів привести до 30 червня 2012 р. галузеві програми розвитку, програми з охорони навколишнього природного середовища та місцеві програми економічного й соціального розвитку у відповідність з Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2020 року, затвердженими Законом України від 21 грудня 2010 р., та планом.

Планом дій визначено 278 заходів, впровадження яких має на меті: підвищення рівня суспільної екологічної свідомості, поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки, досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища, інтеграцію екологічної політики та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління, припинення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі, забезпечення екологічно збалансованого природо-користування, удосконалення регіональної екологічної політики.

Безпосередньо з питанням гармонізації аграрного законодавства та законодавства Європейського Союзу пов'язані заходи, передбачені п. п. 39-46 Плану дій у рамках поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки, зокрема, це: створення баз даних, що містять відомості про доступні методи (технології та технологічні нормативи) промислового й сільськогосподарського виробництва, очищення та агротехнічні технології, спрямовані на мінімізацію забруднення навколишнього природного середовища, ресурсо- та енергозбереження з оцінкою вартості їх впровадження; створення баз даних підприємств (промислових та сільськогосподарських виробників), виробнича діяльність яких впливає на навколишнє природне середовище (використання природних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища); підготовка огляду стану адаптації українського природоохоронного законодавства до законодавства Європейського Союзу та плану адаптації українського природоохоронного законодавства до законодавства Європейського Союзу, в тому числі: проведення аналізу та складення переліку джерел *acquis communautaire*, їх переклад проведення засідання за круглим столом, семінарів та консультацій з громадськістю; опублікування огляду, проведення аналізу та складення переліку джерел *acquis communautaire* для підготовки базового плану адаптації українського природоохоронного законодавства до законодавства Європейського Союзу на підставі огляду; проведення аналізу економічних, соціальних та політичних результатів впровадження Директиви 85/337/ЄС, підготовка проєктів нормативно-правових актів з метою адаптації до неї українського законодавства, підготовка звіту з адаптації українського законодавства до зазначеної Директиви; проведення аналізу економічних, соціальних та політичних результатів впровадження Директиви 97/11/ЄС, підготовка проєктів нормативно-правових актів з метою адаптації до неї українського законодавства, підготовка звіту з адаптації українського законодавства до зазначеної Директиви; проведення аналізу економічних, соціальних та політичних результатів впровадження Директиви 2003/35/ЄС, підготовка проєктів нормативно-правових актів з метою адаптації до неї українського законодавства, підготовка звіту з адаптації українського законодавства до зазначеної Директиви; проведення аналізу економічних, соціальних та політичних результатів впровадження Директиви 2001/42/ЄС, підготовка проєктів нормативно-правових актів з метою адаптації до неї українського законодавства, підготовка звіту з адаптації українського законодавства до зазначеної Директиви; проведення аналізу економічних, соціальних та політичних результатів впровадження Директиви 2003/4/ЄС, підготовка проєктів нормативно-правових актів з метою адаптації до неї українського законодавства, підготовка звіту з адаптації українського законодавства до зазначеної Директиви [3].

Висновки. Аналізуючи інституційні зобов'язання головного органу в системі центральних органів виконавчої влади з питань формування та забезпечення реалізації державної аграрної політики, політики у сфері сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави, зауважимо, що Мінагрополітики, правонаступником якого є Міністерство аграрної політики та продовольства України, відповідальне за виконання (співвиконання) наступних 20 заходів, передбачених п. п. 7, 81, 82, 85, 86, 89, 90, 92, 93, 96, 125, 127, 131, 133, 195, 196, 213, 214, 238, 246 Плану дій:

– проведення комплексної рекламної-інформаційної, просвітницької кампанії з метою формування в суспільстві розуміння цінності сприятливого для життєдіяльності людини навколишнього природного середовища, зокрема, проведення інформаційно-просвітницької роботи, спрямованої на популяризацію органічного сільськогосподарського

виробництва, організація роботи з інформування споживачів про безпеку органічних продуктів харчування;

– виконання робіт з консервації деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених земель, рекультивації порушених земель;

– розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проекту Концепції Державної цільової програми щодо боротьби з опустелюванням та деградацією земель (спрямованої на виконання положень Конвенції ООН про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної посухи та/або опустелювання, особливо в Африці)

– Підготовка проекту акта стосовно внесення змін до Порядку розроблення проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 26 травня 2004 р. № 677, у частині врахування природоохоронних вимог;

– підготовка та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проекту акта, спрямованого на удосконалення системи державного обліку, звітності та контролю за додержанням вимог екологічної безпеки, екологічного законодавства у сфері використання земельних ресурсів;

– проведення моніторингу ґрунтів на територіях, прилеглих до колишніх складських приміщень для зберігання хімічних засобів захисту рослин, розроблення та впровадження технології їх очищення;

– удосконалення методів управління агроландшафтами для відновлення навколишнього природного середовища, підвищення природно-ресурсного потенціалу території, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття з урахуванням необхідності розвитку екологічної мережі;

– удосконалення методів управління агроландшафтами для відновлення навколишнього природного середовища, підвищення природно-ресурсного потенціалу території, збереження біологічної та ландшафтно-різноманітності з урахуванням необхідності розвитку екологічної мережі;

– розроблення техніко-економічного обґрунтування запровадження рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів та проведення вартісної оцінки екосистемних послуг, що надаються в рамках їх використання;

– розроблення та затвердження національних стандартів у сфері управління лісами та лісокористуванням на засадах сталого й відновлюваного використання природних ресурсів, гармонізованих з міжнародною системою FSC;

– збільшення площі заліснення території держави в результаті відновлення лісів та лісорозведення на земельних ділянках лісового фонду, створення захисних лісових насаджень на землях несільськогосподарського призначення й землях, відведених для заліснення, відновлення та створення нових полезахисних лісових смуг, крім природних степових ділянок;

– підготовка та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проектів актів, спрямованих на створення правової та організаційної основи державного регулювання й контролю у сфері поводження з генетично модифікованими організмами та генетично-інженерної діяльності, в тому числі з метою врахування вимог Картахенського протоколу про біобезпеку до Конвенції про охорону біологічної різноманітності та інших міжнародних документів;

– сприяння розвитку лабораторної бази для проведення випробувань продукції щодо відповідності вмісту генетично модифікованих організмів;

– здійснення під час створення, дослідження та практичного використання генетично модифікованих організмів у відкритій системі державного нагляду й контролю за дотриманням вимог біологічної і генетичної безпеки щодо сільськогосподарських рослин і тварин на підприємствах, в установах та організаціях агропромислового комплексу, незалежно від їх підпорядкування й форми власності;

– удосконалення державного контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища, зокрема: посилення державного екологічного та санітарно-гігієнічного контролю за вмістом сполук, до складу яких входять азот і фосфор, та інших забруднюючих речовин у ґрунтових водах;

- розроблення та впровадження національних стандартів у галузі органічних технологій ведення сільського господарства, адаптованих до міжнародних та європейських вимог;
- надання консультативної підтримки суб'єктам господарювання з питань органічного сільськогосподарського виробництва;
- доведення площі національної екологічної мережі до 41 відсотка загальної території країни;
- визначення територій, на яких планується створення до 2020 року репрезентативних і поєднаних між собою природоохоронних територій, площею не менш як 17 відсотків суходолу і внутрішніх вод та 10 відсотків прибережних і морських територій;
- розроблення комплексу заходів щодо збереження, невиснажливого використання та відтворення мігруючих видів диких тварин і середовища їх існування;
- розроблення механізму сприяння збереженню біо- та ландшафтної різноманітності, формування екологічної мережі на землях усіх форм власності [3].

На основі вищевикладеного, слід погодитись з заявами представників України на пленарному засіданні Конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо+20» з приводу проведення урядом України дієвих заходів з метою виконання зобов'язань зі співробітництва в напрямку досягнення сталого розвитку¹, слід погодитись також з дослідниками національної парадигми сталого розвитку України щодо необхідності в найкоротший термін ухвалення Національної стратегії сталого розвитку; розроблення та прийняття Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища, посилення інституційної взаємодії Міністерства охорони навколишнього природного середовища й Міністерства аграрної політики та продовольства України у сфері інтеграції екологічної політики в галузеві політики, євроінтеграційної адаптації екополітики та агрополітики України, стратегічного планування переходу до сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д. т. н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б.Є. Патона. – К.: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 72 с.
2. Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів: Постанова Верховної Ради України від 24.12.1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1359-14>.
3. Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011 – 2015 роки: Розпорядження КМУ від 25 травня 2011 р. № 577-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/577-2011-%D1%80>.
4. Рішення засідання колегії Мінприроди з питання 6 «Про результати проведення Конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо+20», яка відбулася 20–26 червня 2012 року у м. Ріо-де-Жанейро в Федеративній Республіці Бразилія».
5. Про Концепцію переходу України до сталого розвитку: проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua/laws/laws/nuclear/92.htm>.
6. Виступ Глави делегації України на пленарному засіданні Конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо+20».

¹ У 2010 році прийнято основоположний документ в галузі охорони навколишнього середовища – Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики до 2020 року». Крім того, пріоритетом є збалансований підхід до вирішення екологічних, економічних та соціальних проблем, який містить низку механізмів щодо запровадження в Україні «зеленої економіки» на засадах сталого споживання та виробництва [6].

